

Polasaí Frithbhulaíochta

1. I gcomhréir le riachtanais an Acht Oideachais (Leas) 2000 agus na dtreoirlínte faoi Chód iompair a d'eisigh an Bord Náisiúnta um Leas Oideachais tá **an beartas frithbhulaíochta seo a leanas glactha** ag Bord Bainistíochta Ghaelscoil na Cruaiche mar chuid de chód iompair iomlán na scoile. Géilleann an beartas go huile agus go hiomlán do riachtanais *Ghnásanna Frithbhulaíochta Bunscoile agus lar-bhunscoile* a foilsiodh i Meán Fómhair 2013.

2. Aithníonn an Bord Bainistíochta a thromchúisí atá iompar bulaíochta agus a dhiúltáí a d'fhéadfadh a thionchar a bheith ar dhaltaí, agus geallann an scoil dá réir cloí leis na **príomhphrionsabail dea-chleachtais** seo a leanas agus iompar bulaíochta á chosc agus á chomhrac.

(a) **Cultúr agus timpeallacht dhearfach a bheith i réim sa scoil:**
  - ina nglactar go fonnmar le difríocht agus le héagsúlacht agus ina léirítear meas ar chuimsitheacht;
  - ina spreagtar daltaí chun iompar bulaíochta a noctadadh agus a phlé i dtimpeallacht neamhbhagrach; agus
  - ina gcuirtear caidreamh bunaithe ar mheas chun cinn ar fud phobal na scoile;

Príomhghnéisithe den chultúr agus timpeallacht dhearfach atá i réim sa scoil:

- Admhaíonn an scoil an ceart atá ag gach ball de phobal na scoile ar thaitneamh a bhaint as a cuid nó a chuid scolaíochta i dtimpeallacht shlán.
- Admhaíonn an scoil gur duine ann féin é gach duine agus go bhfuil fiúntas leis an uile dhuine.
- Cuireann an scoil nósanna dearfacha chun cinn maidir le féinmheas, féinsmacht agus freagracht i measc phobal na scoile.
- Coisceann an scoil díbliú, iompar maslach, iompar seicteach, iompar ionsaitheach agus teanga ionsaitheach de gach cineál i measc phobal na scoile.
- Tá gealltanás soiléir tugtha ag an scoil an comhionannas a chur chun cinn i gcoitinne agus an comhionannas inscne go háirithe i ngach gné de shaol na scoile.
- Féadann an scoil athrú a dhéanamh más gá chun freastal ar riachtanais daltaí.
- Aithníonn an scoil gnéisithe den churaclam trína bhféadfaí tionchar dearfach marthanach a imirt ar dhearchaí agus ar luachanna daltaí.

- Déanann an scoil cúram ar leith de dhaltaí a d'fhéadfadh a bheith i mbaol agus baintear leas as córais mhonatóireachta chun idirghabháil luath a éascú nuair is gá sin. Freagraíonn sí do riachtanais, d'údair eagla agus imní daoine aonair ar shlí íogair.
- Aithníonn an scoil a thábhachtaí atá sé oibriú i gcomhar le tuismitheoirí agus iad a choimeád ar an eolas faoi na gnásanna atá ann chun dea-chaidreamh a chur chun cinn ar fud na scoile.
- Aithníonn an scoil ról na dtuismitheoirí i dtaca le cabhrú leis na daltaí scileanna éagsúla saoil a shealbhú.
- Aithníonn an scoil ról na ngníomhaireachtaí eile pobail i dtaca le bualaíocht a chosc agus a chomhrac.
- Cuireann an scoil an meas frithpháirteach, an chúirtéis agus feasacht ar a idirspleáiche atá ag daoine ingrúpaí agus i bpobail chun cinn.
- Cuireann an scoil an fhreagracht shóisialta, an chaoinfhulaingt agus tuiscint ar a chéile chun cinn i measc phobal na scoile sa scoil agus lasmuigh di.
- Tá cúram coláisteach ar fhoireann na scoile, faoi stiúir an Phríomhoide, gníomhú chun iompar bualaíochta/ionsaitheach ó dhuine ar bith de phobal na scoile a chosc.

Leideanna Príotíciúla a mbainfear úsáid astu chun cultúr agus timpeallacht dhearfaích scoile a fhorbairt:

- Tabhair dea-shampla d'iompar ina léirítéar meas do gach ball de phobal na scoile ag gach tráth.
- Múin do na daltaí go sainráite an teanga agus an iompar a léiríonn meas, an tstí ina gcuirtear in iúl é, an tionchar a bhíonn aige sa seomra ranga agus ar fud na scoile.
- Cuir teachtaireachtaí láidre measa ar taispeáint sa seomra ranga, in áiteanna tionóla agus ar fud na scoile. Bíodh na daltaí bainteach le dréachtú na dteachtaireachtaí.
- Beir orthu agus iad á n-iompar féin i gceart - tabhair aird ar an gcineál iompair atá uait agus mol é nuair a fheiceann tú é.
- Téigh i ngleic ar shlí chomhsheasmhach le haon teanga idirdhealaitheach agus maslach a úsáidtear sa scoil – airítear air sin teanga homafóbach agus ciníoch agus teanga a dhéanann beag is fiú de dhaltaí atá faoi mhíchumas nó a bhfuil riachtanais speisialta oideachais acu.
- Tabhair aiseolas cuiditheach do dhaltaí nuair nach mbíonn iompar agus teanga a léiríonn meas le sonrú uathu.
- Bíodh córas spreagthaí agus luachanna saothair ann chun iompar inmhianaithe a chur chun cinn mar aon le géilliúlacht do rialacha agus do ghnásanna na scoile.
- Múin go sainráite do na daltaí conas meáin shóisialta a úsáid ar shlí fhreagrach.
- Tabhair spreagadh do na daltaí chun géilleadh do rialacha na scoile maidir le húsáid fón póca agus an Idirlín. Déan obair leantach le daltaí nach dtugann aird ar na rialacha.
- Tabhair ról gníomhach do thuismitheoirí agus/nó do Chumann na dTuismitheoirí i bhfeachtas chun feasacht mar gheall ar mheáin shóisialta a mhúscailt. Molaimid gan daltaí Bunscoile a ligean ar Facebook/Ask FM agus go mbeadh na cuntais príobháideach nuair a bhíonn meáin shóisialta eile in úsáid acu e.g. aipeanna, Instagram, Snapchat etc.
- Molaimid do thuismitheoirí:

- (a) a bheith mar chara ag a leanbh ar aon líonra meáin shóisialta a úsáideann a gcuid leanaí.
- (b) A chinntíú go bhfuil na cuntais príobháideach
- (c) Maoirseacht a dhéanamh ar úsáid na meán sóisialta
- (d) A chinntíú nach mbíonn fón, ríomhairí glúine, etc. sa seomra codlata istoíche
- Leag béim ar an gceart atá ag gach duine i bpobal na scoile ar a bheith slán sábháilte sa scoil.
  - Múin rialacha na scoile go sainráite sa seomra ranga agus in áiteanna tionólá i dteanga a thuigfidh na daltaí, agus cuir béim ar na rialacha sin.
  - Féadann gach ball foirne a bheith san airdeall chun aon iompar bualaíochta a thabhairt faoi deara.
  - Cinntigh go bhfuil dóthain maoirseachta sa chlós agus lasmuigh den scoil.
  - Féadann foireann na scoile comhairle a fháil ó na daltaí faoi na háiteanna is mó ina dtarlaíonn bualaíocht agus faoi na hamanna ag a dtarlaíonn sé.
  - Is gnách do na háiteanna is mó ina dtarlaíonn bualaíocht a bheith sa chlós agus lasmuigh den scoil, i seomraí gléasta, i ndorchláí agus in áiteanna eile inar beag maoirseacht a dhéantar.
  - Is gnách bualaíocht a bheith **coitianta** nuair nach mbíonn maoirseacht struchtúrtha ann, mar shampla nuair a bhíonn daltaí sa chlós nó ag athrú seomraí ranga.
  - Tacaigh le bunú comhairlí scoile agus lena gcuíd oibre.
- (b) Ceannaireacht éifeachtach;
- (c) Cur chuige scoile uile;
- (d) Tuisint i bpáirt faoin rud is bualaíocht ann agus faoin tionchar is féidir a bheith aige
- (e) Feidhmiú straitéisí oideachais agus coiscthe (lena n-áirítear bearta chun feasacht a mhúscailt)
- a chothaíonn ionbhá, meas agus athléimneacht sna daltaí; agus
  - ina dtéitear i ngleic go sainráite le cibearbhulaíocht agus le bualaíocht bunaithe ar aitheantas, lena n-áirítear bualaíocht homafóbach agus trasfóbach;
- (f) Maoirseacht agus monatóireacht éifeachtach ar dhaltaí
- (g) Tacaíochtaí don fhoireann
- (h) Teaghais bhulaíochta a thaifeadadh agus a imscrúdú ar shlí chomhsheasmhach agus obair leantach a dhéanamh ina dtaobh (lena áirítear straitéisí aitheanta idirghabhála a úsáid); agus
- (i) Meastóireacht leanúnach ar a éifeachtaí atá an beartas frithbhulaíochta.

3. I gcomhréir le Gnásanna Frithbhulaíochta Bunscoile agus lar-bhunscoile seo é an sainmhíniú ar bhulaíocht:

An rud a thuigtear le bulaíocht ná iompar diúltach neamhiarrtha, bíodh sé i bhfoirm iompar briathartha, síceolaíoch nó fisiciúil, a dhéanann duine aonair nó grúpa in aghaidh duine nó daoine eile, agus a dhéantar arís agus arís eile. ('Cuimhnigh ionas gur bulaíocht atá i gceist, caithfidh an t-iompar a dhéanamh d'aon turas, a bheith urchóideach agus déantar é arís is arís')

Áirítear na cineálacha iompair bhulaíochta seo a leanas ar an sainmhíniú ar bhulaíocht:

- duine a fhágáil as an áireamh d'aon ghnó, gabháil do chúlchaint mhaillíseach agus do chineálacha eile caidrimh bhulaíochta idir daoine;
- cibearbhulaíocht; agus
- bulaíocht bunaithe ar aitheantas, ar nós bulaíocht homafóbach, bulaíocht chiníoch, bulaíocht bunaithe ar bhallaíocht den Lucht Siúil agus bulaíocht ar dhuine faoi mhíchumas nó ar dhuine a bhfuil riachtanais speisialta oideachais aici/aige.

Ní chuimsíonn an sainmhíniú seo ar bhulaíocht teagmhais aonraithe nó teagmhais aon uaire d'iompar diúltach d'aon turas, lena n-áirítear téacsteachtaireacht mhaslach nó goilliúnach aon uaire nó teachtaireachtaí príobháideacha eile agus ba cheart déileáil leo, mar is cuí, de réir chód iompair na scoile.

Ach, i bhfianaise an bheartais seo, féachfar ar theachtaireacht, íomhá nó ráiteas poiblí goilliúnach aon uaire ar shuíomh Gréasáin lónra poiblí nó ar fhóram poiblí eile ar féidir an teachtaireacht, an íomhá nó an ráiteas sin a fheiceáil air agus/nó a bheith athráite ag daoine eile mar iompar bulaíochta.

Iompar diúltach nach n-áirítear sa sainmhíniú seo ar bhulaíocht, déileálfar leis de réir chód iompair na scoile.

Gheofar eolas breise ar na cineálacha éagsúla bulaíochta i Roinn 2 de na *Gnásanna Frithbhulaíochta Bunscoile agus Iar-bhunscoile* agus tá sé le feiceáil sa doiciméad seo mar Aguisín 1.

4. Seo a leanas an múinteoir/na múinteoirí ábhartha a dhéanfaidh bulaíocht a imscrúdú agus a dhéileálfайдh léi:
  - An múinteoir(i) ranga ar dtús báire
  - Múinteoirí ranga na scoile
  - An Príomhoide agus/nó an Leas-Phríomhoide más gá

Féadfaidh aon mhúinteoir a bheith ina mhúinteoir ábhartha de réir mar is gá sna himthosca ar leith.

5. Seo a leanas na Straitéisí Oideachais agus Coiscthe a bheidh in úsáid sa scoil:

Cur chuige na scoile ina hiomláine:

- Cur chuige na scoile ina hiomláine chun meas ar gach ball de phobal na scoile a chothú.
- Luach na héagsúlachta a chur chun cinn chun aghaidh a thabhairt ar dhearthaí claonta agus chun aird a tharraingt ar a dho-ghlactha is atá iompraíocht bhulaíochta.

- **Féinmheas** a chothú agus a fheabhsú i measc na ndaltaí uile trí ghníomhaíochtaí curaclaim agus seach-churaclaim araon. Tabharfar deiseanna do dhaltaí féinmheas dearfach a fhorbairt trí idirghníomhaíochtaí foirmiúla agus neamhfhoirmiúla.
- **Forbairt ghairme don fhoireann** go léir i dtaca leis an mbulaíocht d'fhoínn a chinntí go mbeidh tuiscint ag an bhfoireann ar fad ar cad is bulaíocht ann, ar an gcaoi a dtéann sí i bhfeidhm ar shaol na ndaltaí agus ar an ngá a bhíonn ann freagairt di agus i a chosc.
- **Athbhreithniú bliantúil** ar riachtanais CPD na múinteoirí, le eolas a bhailiú faoi na scileanna agus an taithí atá ag múinteoirí na scoile.
- **Feachtas feasachta agus oiliúna don scoil** ina hiomláine i dtaca le gach gné den bhulaíocht, lena n-áirítear, tuismitheoir(i)/caomhnóir(i) agus pobal níos leithne na scoile.
- **Maoirseacht agus monatóireacht** ar sheomraí ranga, ar dhorchlaí, ar thalamh na scoile, ar thurasanna scoile agus ar ghníomhaíochtaí seach-churaclaim. Tabharfar ar bhaill foirne nach mbíonn ag teagasc agus ar bhaill eile a bheith san airdeall agus eachtraí a chur in iúl do na múinteoirí ábhartha. Beidh maoirseacht i gceist leis i dtaca leis an úsáid a bhaineann daltaí as teicneolaíocht cumarsáide sa scoil.
- **Rannpháirtíocht chomhairle na ndaltaí** i dtimpeallacht shábhálte scoile a chruthú e.g. Córás páirtíochta, meantóireacht, Cairde Lón agus gníomhaíochtaí tacáiochta eile a d'fhéadfadh tacú le daltaí agus cultúr comh-mheasa agus tacaíochta a spreagadh.
- **Forbairt agus cur chun cinn Polasaí Frithbhulaíochta** don scoil le cur i ndialanna na ndaltaí agus le cur ar taispeáint i seomraí ranga agus in áiteanna poiblí sa scoil.
- Pléitear **beartas frithbhulaíochta** na scoile le daltaí agus tugtar cóip de do gach tuismitheoir/caomhnóir mar chuid de **Chód Iompar na Scoile**. Beidh an beartas thusa ar shuíomh gréasáin na scoile againn freisin.
- Bearta rialta (e.g. gach bliain/gach téarma/gach mí/gach seachtain) **feasachta a chur i bhfeidhm ar fud na scoile** e.g. clár fógraí faoi leith sa scoil agus i seomraí ranga maidir le cairdeas a chothú, agus bulaíocht a chosc; Seachtain Chairdis gach bliain; tionól rialta scoile faoi stiúir an phríomhoide,
- **Cultúr insinte a spreagadh**, agus béim faoi leith ar thábhacht na bhfinnéithe. Ar an gcaoi sin beidh muinín ag daltaí as a bheith ag insint. Tá gné seo na muiníne ríthábhachtach. Ba chóir a chur in iúl go soiléir do gach dalta agus iad ag tuairisciú eachtraí bulaíochta nach ag insint ná ag sceitheadh atá siad ach ag gníomhú go freagrach.
- Deimhin a dhéanamh de go mbeidh a fhios ag daltaí **cé dó ba chóir dóibh a insint agus conas é a dhéanamh**, e.g.:
  - Dul caol díreach chuig múinteoir ag am feiliúnach, mar shampla tar éis ranga.
  - Nótá a thabhairt isteach leis an obair bhaile.
  - Glao gutháin a chur ar an scoil nó ar mhúinteoir sa scoil a bhfuiltear muiníneach as/aisti.
  - Tabhairt ar thuismitheoir(i)/ar chaomhnóir(i) nó ar chara insint.
  - Ceistneoir rúnda a thabhairt do gach dalta uair sa téarma i rang 3-6. E.g. 5 cheistneoir in aghaidh na bliana maidir le Feachtas Frithbhulaíochta.
  - Deimhin a dhéanamh de go dtuigeann finnitéithe an tábhacht a bhaineann lena bhfeiceann siad nó lena bhfuil ar eolas acu faoin mbulaíocht atá ar bun a insint.
- **Prótacail shoiléire** a shonrú chun tuismitheoir(i)/caomhnóir(i) a spreagadh dul chun na scoile más dóigh leo go bhfuil bulaíocht á déanamh ar a leanbh. Ba chóir an protácal a chur le chéile i gcomhar le tuismitheoirí.
- **Polasaí um Úsáid Inghlactha** a chur le chéile sa scoil lena n-áirítear na céimeanna cuí chun deimhin a dhéanamh de go ndéantar monatóireacht dhian ar úsáid na teicneolaíochta sa scoil, cuir i gcás úsáid a bhaint as gutháin phóca.
- Oideachas a chur ar dhaltaí ar iompar iomchuí ar líne, conas a bheith sábhálte ar líne eg. Webwise, ceardlainn ar líne le Lurtel.

Curaclaim a chur i ngníomh:

- Cur i ngníomh ar fud na scoile ar cheachtanna an Clár Bí Sábháilte, An Clár Misneach, uirlisí feasacha Frithbhulaíochta do rang 2 go dtí rang 6, Feachtas Frithbhulaíochta do rang 3-6.
- An Curaclam OSPS a chur i bhfeidhm ina bhfuil forálacha sonracha chun iniúchadh a dhéanamh ar bhulaíocht mar aon leis na réimsí a bhaineann le muintearas agus comhtháthú, cumarsáid, coimhlint, cairdeas, sábháilteacht phearsanta agus caidrimh a bhfuil ceangal eatarthu.
- Na cláir Bí Sábháilte agus OCG a chur i bhfeidhm ar cláir scileanna i sábháilteacht phearsanta iad ina bhféachtar le scileanna féinchesanta na leanaí a fheabhsú lena n-áirítear a gcumas bulaíochta a aithint agus déileáil leis. Is féidir le cláir oideachais sóisialta, sláinte agus meán eile cuidiú freisin chun dul i ngleic le fadhb na bulaíochta eg acmhainní i gcomhair feachtas frithbhulaíochta.
- Ceachtanna a sheachadadh ar Fhorrántacht Chaidreamhach (Cool School Programme: A Friend in Deed), ar an gCibearbhulaíochta (Be Safe-Be Web wise, Web wise Primary teachers' resources), ar an Éagsúlacht agus an Idirchultúrachas.
- Leathnófar an obair isteach i gcuid mhaith réimsí cosúil le Ealaín, Drámaíocht, Oideachas Reiligiúnach agus Corpoideachas. Is féidir comhoibriú agus fiontraíocht ghrúpa a chur chun cinn trí spórt forne, clubanna scoile agus cumainn agus trí ábhair phraicticiúla freisin.
- Féachfaidh an scoil, go háirithe, i leith riachtanais bhreise na ndaltaí SEN maidir le cláir a chur i bhfeidhm agus scileanna agus straitéisí a forbairt a chuirfeadh ar chumas gach dalta freagairt go cuí.

'Naisc le beartais eile

- Beartais, cleachtais agus gníomhaíochtaí scoile a bhaineann leis an mbulaíocht, e.g. Cód lompraíochta, Polasaí Cosaint Leanaí, Maoirseacht daltaí, Polasaí um Úsáid Inglactha, Tinreamh, Gníomhaíochtaí Spóirt, Cosaint Sonraí.

6. Seo a leanas nósanna imeachta na scoile chun iompar bulaíochta a imscrúdú, chun obair leantach a dhéanamh ina dtaobh agus chun iompar bulaíochta a thaifeadadh mar aon leis na straitéisí idirghabhála bunaithe a úsáidfidh an scoil chun déileáil le cásanna d'iompar bulaíochta:

Is é an phríomhaidhm a bhaineann le bulaíochta a fhiosrú agus a láimhseáil ná ceisteanna a réiteach agus an caidreamh idir na páirtithe a shlánú, a oiread agus is féidir (seachas milleán a leagan ar dhuine);

Ní mór do ghnásanna na scoile cloí leis an gcur chuige seo a leanas.

Déanfar gach iarracht a chinntí go dtuigfidh gach duine atá rannpháirteach (daltaí, tuismitheoirí/caomhnóirí san áireamh) an cur chuige sin ón túis.

Lompraíocht Bhulaíochta a Thuairisciú:

- Féadfaidh dalta nó tuismitheoir(i)/caomhnóir(i) ar bith eachtra bhulaíochta a chur in iúl do mhúinteoir ar bith sa scoil.
- Fiosróidh agus láimhseálfaidh an múinteoir ábhartha gach tuairisc maidir le bulaíochta, ina measc tuairiscí anaithnide.
- Ní mór do bhaill forne teagaisc agus neamhtheagaísc, cuir i gcás rúnaithe, cúntóirí riachtanas speisialta (SNA), airígh, glantóirí aon eachtraí d'iompraíocht bhulaíochta a fheiceann siad nó a luaitear leo a chur in iúl don mhúinteoir ábhartha.

Eachtraí a Fhiorsú agus a Láimhseáil: Stíl an Chuir Chuige:

- Agus é/í ag fiosrú agus ag láimhseáil na bualaíochta, tabharfaidh an múinteoir (ábhartha) a b(h)reithiúnas gairmiúil féin féachaint ar tharla bualaíocht nó nár tharla agus conas is fearr an cás a réiteach;
- Éilítéar ar thuismitheoirí/ar chaomhnóirí agus ar dhaltaí comhoibriú le cibé fiosrú a dhéanfar agus cuidiú leis an scoil ceist ar bith a thiocfadh aníos a réiteach agus an caidreamh idir na páirtithe a shlánú, a oiread agus is féidir, a thúsce agus is féidir;
- Ba chóir do mhúinteoirí cur chuige fionnuar neamh-mhothúchánach réitithe fadhbanna a ghlacadh.
- Ba chóir eachtraí a láimhseáil, a oiread agus is féidir, lasmuigh den seomra ranga d'fonn príobháid gach rannpháirtí a chinntiú;
- Ba chóir gach agallamh a dhéanamh chomh híogair agus is féidir agus cearta na ndaltaí á nglacadh san áireamh. Is féidir le daltaí nach bhfuil baint dhíreach acu leis an gcás eolas úsáideach a chur ar fáil mar seo a leanas:
- Agus eachtraí d'iompraíocht bhulaíochta á n-anailísíú, ba chóir don mhúinteoir ábhartha iarracht a dhéanamh na ceisteanna cén rud, cén áit, cén duine, agus cén fáth a fhreagairt. Ba chóir é sin a dhéanamh go deas suaimhneach, agus sampla á thabhairt den chaoi ar chóir déileáil le coinbhealacht gan dul i muinín na forrántachta.
- Sa chás go gcinnéann an múinteoir ábháthta go raibh iompraíocht bhulaíochta ar bun ag/an dalta, ba chóir a chur in iúl, go soiléir dó/di an sárú a rinne sé/sí ar bheartas, frithbhulaíochta na scoile agus ba chóir iarracht a dhéanamh tabhairt air/uirthi an cás a fheiceáil ó dheardadh an dalta a d'fhuilaing an bhulaíochta;
- I gcásanna go gcinneann an múinteoir ábhartha gur tharla iompraíocht bhulaíochta, ba chóir teagmháil a dhéanamh le tuismitheoir(i)/caomhnóir(i) go luath d'fonn an tarlúint a chur in iúl dóibh agus míniú a thabhairt ar na gníomhartha a bheifear a dhéanamh (agus tagairt á déanamh do bheartas na scoile). Ba chóir don scoil deis a thabhairt do thuismitheoirí/do chaomhnóirí plé a dhéanamh ar na bealaí lenar féidir leo tacú leis na gníomhartha atá an scoil a dhéanamh agus leis na tacaí atáthar a chur ar fáil do dhaltaí;
- Ní mór a chur in iúl go soiléir do gach rannpháirtí (gach tacar daltaí agus múinteoirí/caomhnóirí) i gcás ar bith a gcaitear smachtbhannaí araónachta a chur i bhfeidhm gur ceist phróbháideach atá ann idir an dalta a bheidh faoi smachtbhanna, a t(h)uismitheoir(i)/c(h)aomhnóirí agus an scoil;

Gníomh leantach agus cuntas

- Agus cinneadh á dhéanamh ar déileáladh go cuí agus go leordhóthanach leis an gcás bualaíochta, ní mór don mhúinteoir ábhartha, agus breithiúnas gairmiúil á thabhairt aige/aici, na cúinsí seo a leanas a ghlacadh san áireamh:
  - An bhfuil deireadh tagtha leis an iompraíocht bhulaíochta;
  - An bhfuil ceisteanna idir na páirtithe réitithe, a oiread agus is féidir;
  - An bhfuil caidreamh idir na páirtithe slánaithe, a oiread agus is féidir;
  - Aiseolas ar bith a fuarthas ó na páirtithe rannpháirteacha, óna dtuismitheoir(i)/a gcaomhnóir(i) nó ó phróimhoidé nó leas-phróimhoidé na scoile
- Ba chóir cruinnithe leantacha ar leithligh a shocrú leis na páirtithe leasmhara féachaint an bhféadfaí iad a thabhairt le chéile tráth níos déanaí má bhíonn an dalta a d'fhuilaing an bhulaíochta réidh agus toilteanach.

- I gcás nach mbíonn tuismitheoir(i)/caomhnóir(i) sásta gur dhéileáil an scoil leis an gcás bualaíochta de réir na ngnásanna seo, ní mór gnáthaimh ghearán na scoile a chur in iúl do na tuismitheoir(i)/caomhnóir(i), mar is cuí.
- I gcás gur bhain an/na tuismitheoir(i)/caomhnóir(i) leas as gnáthaimh ghearán na scoile agus nach bhfuiltear sásta fós, ní mór don scoil a chur in dóibh go bhfuil an cheart acu gearán a dhéanamh leis an Ombudsman do Dhaltaí.

Iompraíocht Bhulaíochta a chuntas

Tá sé ríthábhachtach go ndéanfaí gach eachtra de bhulaíochta a chuntas ar bhealach oibiachtúil agus fíorasach.

Seo a leanas gnásanna na scoile maidir le hiompraíocht bhulaíochta a chuntas agus a thuairisciú:

Réamhdhearbhú neamhfhoirmiúil gur tharla bualaíocht

- Ní mór do gach ball foirne cuntas i scríbhinn a choinneáil d' eachtraí a fheiceann siad nó a chuirtear in iúl dóibh ar **Foirm Tuairiscithe Teagmhais**. Ní mór na foirmeacha sin a choimeád faoi ghlas agus tabharfar iad don chéad mhúinteoir eile. Ní mór gach eachtra a thuairisciú don mhúinteoir ábhartha .
- Cé nár mhór don mhúinteoir ábhartha gach tuairisc, lena n-áirítear tuairiscií anaithnide, de bhulaíochta a fhiosrú agus a láimhseáil, ní mór don mhúinteoir ábhartha cuntas i scríbhinn a choinneáil ar na tuairiscií, ar na gníomhartha a glacadh agus ar aon phlé a rinneadh leis na rannpháirtithe
- Ní mór don mhúinteoir ábhartha gach eachtra atáthar a fhiosrú a chur in iúl don phríomhoide gan na leanaí a ainmniú ag céim 1 den fheachtas frithbhulaíochta (rang 3-6). Ainmneofar na leanaí má bhristear an chéad ghealltanás
- Ní mór don mhúinteoir ábhartha an Príomhoide a chur ar an eolas faoi gach eachtra atáthar a fhiosrú sna Naónáin Bheaga – Rang 2.

Céim Fhoirmiúil - 1 Dearbhú gur tharla bualaíocht

- Má dhearbaíonn an múinteoir ábhartha gur tharla bualaíocht, ní mór don mhúinteoir cuntas cuí i scríbhinn a choinneáil a chuvideoidh leis/léi na ceisteanna a réiteach agus na caidrimh a shlánú, a oiread agus is féidir, idir na páirtithe leasmhara.

Céim Fhoirmiúil - 2 Aguisín 3 (Ó Ghnásanna Foirmiúla na Roinne Oideachais agus Scileanna)

- Ní mór don mhúinteoir ábhartha an teimpléad cuí in **Aguisín 3** a úsáid chun an iompraíocht bhulaíochta a chuntas sna cúinsí seo a leanas:
  - a) i gcásanna gur dóigh leis/léi nár déileáladh go cuí ná go leordhóthanach leis an iompraíocht bhulaíochta laistigh de 20 lá scoile tar éis dó/di a chinneadh gur tharla iompraíocht bhulaíochta; agus
  - b) Sa chás gur chinn an scoil mar chuid dá beartas frithbhulaíochta nár mhór, i gcúinsí áirithe, an iompraíocht bhulaíochta a chuntas agus a thuairisciú láithreach bonn don Phríomhoide nó don Leas-Phríomhoide de réir mar is cuí

Nuair a bhaintear úsáid as an teimpléad cuntas, **ní mór don mhúinteoir ábhartha é a choinneáil agus ní mór don phríomhoide cóip de a choinneáil**. Ní mór na cuntas a choimeád faoi ghlas.

Is foinse sonraí áisiúil a bheidh éasca a rochtain i dtaca le hiompar bulaíochta ar scoil é an teimpléad in **Aguisín 3** chun bulaíocht a chuntas agus a thuairisciú do Phríomhoide nó do Leas-Phríomhoide na scoile. Ní mór na sonraí a bhailítear ó na tuairisci sin a chur le chéile agus a analísiú go rialta (uair amháin ar a laghad i ngach scoilbhliain) ag féachaint le leibhéal iompraíochta bulaíochta a fhaire agus aon cheisteanna ar leith a dteastaíonn aird uathu nó aon treocheata suntasacha in iompar. Ní mór cuntas a choimeád den analís sin agus é a chur ar fáil don Bhord Bainistíochta. Caithfear aon fhreagraí cuí ar aon cheisteanna a ithnítear a dhréachtú agus a chur i bhfeidhm. Beidh cur i bhfeidhm agus éifeachtacht an bheartais frithbhulaíochta a chur san áireamh mar mhír chlár oibre do chruinnithe foirne d'fhonn a chinntiú gur féidir aon imní faoin mbeartas nó faoi leas aon daltaí aonair a roinnt agus gur féidir dul i ngleic leo go héifeachtach.

Tuairisci achoimre tréimhsíúla don Bhord Bainistíochta

Ag gach cruinniú Bord Bainistíochta, uair amháin ar a laghad i ngach téarma scoile, tabharfaidh an Príomhoide tuairisc don Bhord Bainistíochta ina leagfar amach:

- (i) Líon foriomlán na gcásanna bulaíochta a tuairiscíodh (ag úsáid an teimpléid tuairiscithe bulaíochta in **Aguisín 3**) ó tugadh an tuairisc roimhe sin don Bhord agus
- (ii) Deimhniú go bhfuil na cásanna uile dá dtagraítear ag (i) thusas réitithe nó á réiteach de réir bheartas frithbhulaíochta na scoile agus na *nGnásanna Frithbhulaíochta do Bhunscoileanna agus d'larbhunscoileanna*.

Tabharfar cuntas i miontuairiscí an Bhoird Bainistíochta orthu sin thusas ach ní bheidh aon sonraí iontu lena mbejfí in ann na daltaí atá i gceist a ithint.

Áthbhreithniú Bláintúil ag an mBord Bainistíochta

Déanfaidh an Bord Bainistíochta athbhreithniú bláintúil ar bheartas frithbhulaíochta na scoile agus an chaoi a bhfuil an scoil ag cur an bheartais i bhfeidhm.

Úsáidfear seicliosta caighdeánach chun an t-athbhreithniú a dhéanamh agus tá sé ar fáil in **Aguisín 4**. Cuirfidh an scoil plean gníomhaíochta i bhfeidhm chun dul i ngleic le haon réimsí feabhas a ithníodh san athbhreithniú.

Cuirfear fógra i scríbhinn gur cuireadh an t-athbhreithniú i gcrích ar fáil d'fhoireann na scoile, foilseofar é ar shuíomh gréasáin na scoile agus cuirfear ar fáil é do Chumann na dTuismitheoirí. Tá fógra caighdeánach a úsáidfear chun na críche sin aírithe in **Aguisín 4**. Cuirfear cuntas den athbhreithniú agus dá thorthaí ar fáil, ach iad a iarraidh, don phátrún agus don Roinn.

7. Seo a leanas Clár Tacaíochta na Scoile chun oibriú le daltaí a ndearnadh bulaíocht orthu:

- Cuirfear gach tacáiocht agus deis in-scoile ar fáil do dhaltaí a fhulaingíonn an bhulaíocht chun páirt a ghlaicadh i gníomhaíochtaí a leagtar amach chun a bhféinmhuijnín a mhéadú, cairdeas agus scileanna sóisialta a fhorbairt agus seasmhacht a láidriú, e.g.
  - Obair i ngrúpaí, cuir i gcás am ciorcail
  - Monatóireacht múinteoirí
  - Suirbhéanna ranga
- Má bhíonn comhairleoireacht nó tacáí breise de dhíth ar dhaltaí, oibreoidh an scoil lena dtuismitheoirí chun iad a atreorú chuig na gníomhaireachtaí seachtracha cuí ionas go bhfaighidh siad tuilleadh tacáiochta do na daltaí agus dá dteaghlaigh más gá. D'fhéadfadh sé gur don daltaí a fhulaingíonn an bhulaíocht nó a bhíonn i mbun na hiompraíochta bulaíochta é sin.

- Ba chóir do dhaltaí a thuiscnt nach mbíonn aon fhinnéithe gan locht ann agus gur chóir gach iompraíocht bhulaíochta a chur in iúl do mhúinteoir.

8. Maoirseacht agus Monatóireacht Éifeachtach ar Dhaltaí

Deimhníonn an Bord Bainistíochta go bhfuil cleachtais agus beartais chuí mhaoirseachta agus monatóireachta i bhfeidhm chun iompar bulaíochta a chosc agus chun déileáil leis agus chun idirghabháil luath a éascú más féidir.

9. An Chiapadh a Chosc

Deimhníonn an Bord Bainistíochta go ndéanfaidh an scoil, de réir a oibleagáidí faoin reachtaíocht chomhionannais, gach beart is indéanta go praiticiúil chun daltaí agus baill foirne a chosaint ar chiapadh gnéasach agus ar chiapadh ar aon cheann de na naoi bhforas, mar atá inscne lena n-áirítear trasinscne, stádas sibhialta, stádas teaghlaigh, treoshuíomh gnéasach, reiliギún, aois, míchumas, cine nó ballraíocht den Lucht Siúil.

10. Ghlac an Bórd Bainistíochta an beartas seo ar 5/5/2022.

11. Tá an Polasaí seo ar fail do phearsanra na scoile, foilsíodh é ar shuíomh Gréasáin na scoile agus cuireadh ar fáil é do Chumann na dTuismitheoirí. Cuirfear cóip den bheartas seo ar fáil don Roinn agus do phátrún na scoile má iarrtar é.

12. Athbhreithneoidh an Bord Bainistíochta an beartas agus a fheidhmiú uair amháin i ngach scoilbhliain. Cuirfear fógra scríofa gur athbhreithnóidh beartas frithbhulaíochta na scoile ar fáil do phearsanra na scoile, foilseofar é ar shuíomh Gréasáin na scoile agus curfear ar fáil é do Chumann na dTuismitheoirí. Cuirfear taifead den athbhreithniú agus a thoradh ar fáil don phátrún agus don Roinn, leis, má iarrtar é.

Sínithe: Sandra Ní Chorúráin
(Cathaoirleach an Bhoird Bhainistíochta)

Sínithe: Caroline Ni Dhomhnaill
(Príomhoide)

Dáta: 5/5/2022

Dáta: 5/5/2022

Dáta an chéad athbhreithnithe eile: Bealtaine 2023

Aguisín 1

Cineálacha bualaíochta

Seo a leanas cuid de na cineálacha iompair bhulaíochta a d'fhéadfadh a bheith ann idir dhaltaí:

• **Ionsaitheacht fhisiciúil:** Áirítar air sin duine a bhrú, a shoncail, a bhualadh, a chiceáil, a phriocadh nó cor coise a chur ann. Bheadh trom-ionsaí fisiciúil ar áireamh anseo. Is minic a théann daltaí i mbun 'troideanna bréige', ach féadtar úsáid a bhaint astu chun ciapadh fisiciúil a dhéanamh faoi cheilt, sin nó duine a ghortú.

• **Imeaglú:** Cineál ar leith iompar bualaíochta is ea imeaglú: d'fhéadfadh sé a bheith bunaithe ar chomharthaíocht choirp ionsaitheach ina mbaintear úsáid as an nguth mar arm troda. D'fhéadfadh aghaidh a léiríonn ionsaitheacht agus/nó míghnaoi a bheith ina chúis mhór imní.

• **Aonrú/eisiamh agus caidreamh bualaíochta eile:** Tarlaíonn bualaíocht den chineál seo nuair a dhéanann cuid den rang nó an rang ar fad duine a aonrú, a eisiamh nó neamhaird a thabhairt air/uirthi d'aon ghnó. Is gnách iompar mar seo a bheith tionscanta ag duine atá ag gabháil d'iompar bualaíochta agus féadann sé a bheith deacair a bhrath. D'fhéadfadh ráitis mhaslacha a bheith á scríobh mar gheall ar an dalta seo in áiteanna poiblí, nó nótáí faoin dalta nó líníochtaí den dalta a bheith á scaipeadh nó í/é a bheith á maslú/mhaslú de chogar ach é a bheith sách ard le go gcloisfí é. Meastar go mbíonn caidreamh bualaíochta ann nuair a dhiúltáitear go leanúnach d'iarrachtáí duine caidreamh a bheith aige/aici le piaraí agus gaol a chothú leo, nó nuair a bhaintear an bonn de na hiarrachtaí sin. Bíonn rialú i gceist i gceann de na cineálacha is coitianta: "Déan seo, siúd nó eile, nó ní bheidh mé cairdiúil leat níos mó" (ráite nó intuigthe); grúpa a bhailíonn le chéile in aghaidh duine amháin (cailín nó buachaill); geáitsíocht neamhbhriathartha, cúlchaint mhailíséach; scéalta a bheith á scaipeadh mar gheall ar dhuine nó cluas bhodhar a bheith á tabhairt ar dhuine.

Cibearbhulaíocht: Tá an cineál seo bualaíochta ag éirí níos coitianta agus ag athrú an t-am ar fad. Is bualaíocht é seo a chuirtear i gcrích trí theicneolaíochtaí eolais agus cumarsáide ar nós téacsteachtaireachtaí, suíomhanna líonra sóisialta, r-phost, cur teachtaireachtaí meandracha, feidhmchláir, suíomhanna cluichíochta, seomraí comhrá agus teicneolaíochtaí eile ar líne. An cineál bualaíochta ar líne is coitianta ná teachtaireachtaí míchuí nó goilliúnacha a dhíriú ar dhuine. De bhí go n-úsáideann a chibearbhulaíocht modhanna teicneolaíochta chun an t-iompar bualaíochta a choimeád ag imeacht agus nach gá teagmháil duine le duine, féadfaidh an chibearbhulaíocht tarlú uair ar bith (lá nó oíche). Is iomaí cineál bualaíochta is féidir a éascú tríd an gcibearbhulaíocht. Mar shampla, d'fhéadfaí téacsteachtaireachtaí homafóbacha a sheoladh chuig duine nó pictiúir a phostáil mar aon le ráitis dhiúltacha mar gheall ar ghnéasacht duine, cuma duine srl.

• **Ainmneacha maslacha a thabhairt ar dhuine:** Duine ar bith a thugann ainm maslach, goilliúnach nó náiritheach ar dhuine eile, ba cheart féachaint air sin mar iompar bualaíochta. Is minic a ndéantar tagairt do chuma fhisiciúil duine, m.sh. méid nó éadaí an duine sin, sna hainmneacha seo. D'fhéadfaí aird dhiúltach a dhíriú ar thuin chainte nó ar ghuth so-aitheanta. Is minic cumas acadúil a bheith ina chúis le hainmneacha maslacha: i gcás daoine a mheastar a bheith níos cliste ná mar is gnách agus i gcás daoine a mheastar a bheith níos laige ná mar is gnách.

• **Dochar do mhaoin:** Is féidir bualaíocht a dhíriú ar mhaoin phearsanta. I gceist ansin bheadh damáiste d'éadaí, d'fhón póca nó do ghléasanna eile, do leabhair scoile agus d'ábhar foghlama eile

nó cur isteach ar thaisceadán nó ar rothar an dalta. D'fhéadfaí a bhfuil sa mhála scoile a chaitheamh amach ar an urlár. D'fhéadfaí rudaí pearsanta a bhriseadh, a loit, a ghoid nó a chur i bhfolach.

• **Sracadh:** D'fhéadfaí airgead a éileamh, faoi bhagairt uaireanta (bagairtí a chomhlíontar uaireanta mura gcuireann an dalta i dtrácht an t-airgead ar fáil nuair a iarrtar é). D'fhéadfaí iallach a chur ar dhalta maoin a ghoid ar son duine eile atá ag gabháil d'iompar bulaíochta.

Aguisín 2 Feachtas Frithbhulaíochta – Achoimre Fhoriomlán Feachtas Frithbhulaíochta – Ag Láimhseáil Eachtraí/Teagmhas

Aguisín 3 Teimpléad chun lompar Bulaíochta a Chuntas

Aguisín 4 Seicliosta don Athbhreithniú Bliantúil ar an mbeartas frithbhulaíochta agus a chur i bhfeidhm agus Fógra maidir le hathbhreithniú an Bhoird Bainistiochta ar an mbeartas frithbhulaíochta.

Samplaí d'lompraíochtaí Bulaíochta

lompraíochtaí a bhaineann le gach saghas bulaíochta	<ul style="list-style-type: none"> • Ciapadh bunaithe ar cheann ar bith de na naoi bhforas sa reachtaíocht comhionannais e.g. ciapadh gnéasach, bulaíocht homafóbach, bulaíocht chiníoch, etc. • Forrántacht fhisiciúil • Damáiste do mhaoin • Leasainmneachá a ghlaoch • Cleithmhagadh • Pictiúir, focail i scríbhinn, nó ábhar eile a tháirgeadh, a thaispeáint nó a scaipeadh atá thírithe ar dhuine eile a imeaglú • Graifítí maslach • Sracadh (extortion) • Imeaglú • Gothaí maslaitheacha nó gáirsiúla • 'Amharc' faoi leith • Cur isteach ar spás pearsanta • Meascán de na cinn a luaitear.
Cibearbhulaíochta	<ul style="list-style-type: none"> • Tromaíocht: Ráflái, bréaga nó biadán a scaipeadh chun dochar a dhéanamh do cháil duine eile • Ciapadh: Teachtaireachtaí oilc, suaracha nó gáirsiúla a sheoladh chuig duine go leanúnach • Pearsanú: Teachtaireachtaí maslaitheacha nó forrántacha a phostáil faoi ainm duine eile • Gríosadh: Úsáid a bhaint as focail gháirsiúla nó ghríosaitheacha chun troid ar líne a spreagadh • Cleasaíocht: Dallamullóg a chur ar dhuine eolas pearsanta a roinnt agus an t-eolas sin a úsáid ar líne ina dhiaidh sin • Sceitheadh: Eolas nó íomháanna rúnda a phostáil nó a roinnt • Leithcheal: Leithcheal a dhéanamh ar dhuine ó ghrúpa ar líne d'aon ghnó • Cibear-stalcaireacht: Ciapadh agus tromáiocht leanúnach a fhágann go mbíonn eagla a b(h)eatha/a s(h)ábháilteachta ar duine

	<ul style="list-style-type: none"> • Glao tostach gutháin/gutháin phóca • Glao maslach gutháin/gutháin phóca • Teachtaireacht téacs mhaslach • Teachtaireacht ríomhphoist mhaslach • Cumarsáid mhaslach ar líonraí sóisialta e.g. Facebook/Ask.fm/Twitter/You Tube nó ar chonsóil chluichí • Ráitis/Blaganna/Pictiúir mhaslacha idirlín • Postálacha maslacha ar cineál ar bith teicneolaíochta cumarsáide
Iompraíochtaí bunaithe ar Aitheantas	
Lena n-áirítear aon cheann de na naoi bhforas idirdhealúcháin a luaitear sa Reachtaíocht um Chomhionannas (inscne lena n-áirítear trasinscne, stádas sibhialta, stádas teaghlaigh, claonadh gnéasach, reiligiún, aois, míchumas, cine agus toisc gur den Lucht Taistil iad).	
Homafóbach agus Trasinscne	<ul style="list-style-type: none"> • Ráflaí a scaipeadh faoi chlaonadh gnéasach duine • Tathant ar dhuine a bhfuil claonadh gnéasach difriúil aige/aici • Leasainmneacha a ghlaoch, e.g. aerach, casta, lúbtha, a úsáidtear chun caitheamh anuas ar dhuine • Imeaglú fisiciúil nó ionsaí • Bagairtí
Cine, náisiúntacht, cúrla eitneach agus ballraíocht de phobal an Lucht Taistil	<ul style="list-style-type: none"> • Idirdhealú, réamhchlaonadh, ráitis nó masláí a bhaineann le cine, náisiúntacht, cultúr, aicme shóisialta, creideamh, cúrla, eitneach nó an Lucht Taistil • Leithcheal de bhun aon cheann acu seo thusa
Caidreamhach	<p>Is éard atá i gceist anseo caidrimh a mhí-ionramháil mar bhealach chun bulaíocht a dhéanamh. Ar na hiompraíochtaí tá:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Biadán maslach • Leithcheal agus aonrú • Neamhaird • Leithcheal ó ghrúpa • Cairde a bhaint de dhuine • 'Bitseáil' • Ráflaí a scaipeadh • Rún a sceitheadh • Caint sách ard le go gcloisfeadh an t-íobartach í • 'Amharc' faoi Leith • 'nerd' a úsáid le cur isteach ar dhuine.
Gnéasach	<ul style="list-style-type: none"> • Ráitis nó tadhall gnéasach míchuí nó gan choinne • Ciapadh
Riachtanais Speisialta Oideachais, Míchumas	<ul style="list-style-type: none"> • Leasainmneacha a ghlaoch • Tathant ar dhaoine eile mar gheall ar a míchumas nó riachtanais foghlama • Teacht i dtír ar leocheileachtaí daltaí eile agus ar a gcumas teoranta bulaíocht a aithint agus iad féin a chosaint • Teacht i dtír ar leocheileachtaí daltaí eile agus ar a gcumas teoranta cúinsí sóisialta agus leideanna sóisialta a aithint agus iad féin a chosaint. • Aithris a dhéanamh ar mhíchumas duine eile

- Ceap magaidh a dhéanamh de dhaoine eile